

For 'ny klasse'-skolen bliver det vanskeligt at opretholde tesen om Stalin som privilegiesystemets skaber. For marxister-leninister er der endnu mere stof til eftertanke. Til sidst nævnte er forf.s afsluttende bemærkninger af særlig interesse: Det var bolsjevikernes mål at skabe et nyt og frit samfund uden privilegerede grupper. I dette ideals navn har det sovjetiske folk lidt under en massiv berøvelse af frihed på en række væsentlige områder som mulighed for privat erhvervsforetagsomhed, for emigration, for ytrings- og forsamlingsfrihed, og for retsbeskyttelse mod vilkårlige politiske fængslinger. Og oven i al denne ufrihed blev der skabt nye privilegier for en fåtallig elite.

Bent Jensen

Björn von Sydow: Kan vi lita på politikarna? Offentlig och intern politik i Socialdemokratins ledning 1955-60. 490 sider. Stockholm, Tidens Förlag, 1978.

Det er vilkårene for demokratiet, Björn von Sydow har sat sig for at udrede i sin statsvetenskapelige disputats. I et referat af nogle skandinaviske teoretikere på feltet, suppleret med Rousseau, når han frem til, at det er den almindelige vælgers vilkår i det repræsentative demokrati, der er det egentlige spørgsmål. Man kunne forestille sig, at alle var med til at afgøre alle politiske spørgsmål; men selv om det skulle være et ideal, hvad ingenlunde er sikkert, ville det under alle omstændigheder være upraktisk. Altså må man vælge nogen til at repræsentere ens anskuelser. Det bliver derfor afgørende, om den almindelige vælger har reel mulighed for at foretage dette valg på rationel måde. Det lader sig kun gøre, hvis der er tilstrækkelig information om, hvad politikerne foretager sig, hvad de siger, og om det er i overensstemmelse med, hvad de »egentlig« står for. Naturligvis kontrollerer politikerne hinanden, og massemedierne er også – hvis de ikke er i lommen på politikerne – et kontrolorgan. Men der bliver alligevel en betydelig rest tilbage, hvor ingen kontrol er mulig, fordi den ville støde an mod et andet demokratisk princip, retten til at danne sig sin mening uden offentlig kontrol, retten til at samles med sine meningsfæller og overveje, hvad man skal foretage sig, retten til at organisere sig – f. eks. i partier. Der hvor ingen offentlig kontrol er mulig, eller i hvert fald ikke ønskelig, er vælgeren i vid udstrækning overladt til at tro på, hvad politikerne siger. Skal det repræsentative demokrati være demokratisk og repræsentativt, må der, sådan begrunder forfatteren sin problemstilling, være overensstemmelse mellem politikerens offentlige og ikke-offentlige virksomhed.

Det kunne med den problemstilling være et forskningsmæssigt ideal at granske hver politikers hjerte og nyrer og danne et totalbillede af hans/hendes opfattelse, meninger m. m. Derefter hurtigt glemme det, og så danne sig et andet portræt, alene bygget på offentlige ytringer, herunder stemmeafgivning. Björn von Sydow må – som alle andre – begrænse sit forskningsfelt dels af praktiske grunde, dels ud fra den realistiske opfattelse, at vælgerne i vid udstrækning vælger mellem partier, ikke mellem personer. Stemmer de på et parti, skal de kunne forvente, at deres stemme bruges i overensstemmelse med de forudsætninger, hvorunder den blev afgivet. Der kan altså være en rimelighed i at koncentrere undersøgelsen til den eller de personer, der overfor offentligheden 'tegner' partiet, altså partiledelsen. Forfatteren er klar over det problematiske i at afgrænse partiledelsen, men finder at det må høre med til et troværdigt parti, at vælgerne ikke holdes i tvivl om, hvem der kan udtale sig på partiets vegne, også når det ikke er i form af programmer eller resolutioner etc.

Nået så langt afgrænses undersøgelsesfeltet yderligere til Socialdemokratiets (SAPs) ledelse. Det ville have været bedre, skriver von Sydow, hvis andre forskere tog de andre partier op til undersøgelse, men det må være tilladeligt at begrænse sig af kapacitets-

grunde. Hvad de andre partiers ledere sagde eller lod være med at sige, kommer derfor kun med som forudsætning for at forstå, i hvilken sammenhæng den svenske socialdemokratiske ledelse tog sine beslutninger. Valget af Socialdemokratiet begrundes pragmatisk med, at der forefindes et kildemateriale, der gør undersøgelsen mulig. For mig at se er det velgørende at læse den begrundelse, der hos andre forfattere alt for ofte skjules af teoretiserende krumspring med det formål at undgå anklager for at blive »styret« af materialet.

Tidsmæssigt begrænses undersøgelsen til 1955–60. Dette femår er valgt, fordi der forekom usædvanligt mange valg (2 kammervalg, kommunevalg og folkeafstemning). Björn von Sydow begrunder sit valg med den ikke-overraskende hypotese, at valg kan tænkes at påvirke politikeres tilbøjelighed til at unddrage vælgerne bestemte oplysninger, f. eks. planer om skatteforhøjelser.

Kildematerialet til partiledelsens offentlige virksomhed anses af forfatteren for ret uproblematisk. Det er nærmest et spørgsmål om relevant afgrænsning. Rigsdagsdebatter, kongresreferater og radio- og tv-debatter udgør grundstammen, stedvis suppleret med enkelte politikeres udtalelser. Fortolkningsproblemet erkendes naturligvis, og derfor må der hyppigt redegøres for, hvad repræsentanter for andre partier har sagt, så man kan se, hvad der svares på. Bevidst tavshed om et sagforhold eller en argumentation for et standpunkt hører med, hvis man kan påvise, at tavsheden netop ikke var tilfældig, f. eks. hvis der ikke svares på vedholdende udspørgen.

Anderledes besværligt er materialet til partiledelsens ikke-offentlige drøftelser og beslutninger. Partistyrelsens protokol i form af stenografiske referater er det sikre grundlag. Dertil kommer en mængde materiale af konfidentiel karakter, dagbøger, breve m. m. En metodisk frejdighed kommer til syne i von Sydows kommentar til denne kildegruppe: »... de är just beskrivande; de gör inte anspråk på att vara stenografiske avspieglingar av ett skeende. Ofta är de medvetet subjektiva. Här måste naturligtvis sedvanlig källkritik in för att avgöra tillförlitligheten i källmaterialet – speglar det sannolikt vad som verkligen skett?« (side 29). Det er en opfattelse af historisk kildekritik som en slags quick-rens, hvorved sandheden kommer pletfri frem.

Forfatteren har endnu nogle funderinger i forbindelse med materialet til partiledelsens offentlige virksomhed, navnlig m.h.t. *hvad* det egentlig skal være, han giver en beskrivelse af. Resultatet bliver, at han vælger de offentlige ytringer (eller mangel på samme) som partiledelsen selv bestemte sig for. Hvad vælgerne fik ud af det, hvad de eventuelt fik at vide på anden måde, ser han bort fra. Derved bliver det den socialdemokratiske ledelses rent moralske gehalt, der bliver undersøgelsens genstand, mens spørgsmålet om vælgernes mulighed for at træffe rationelle valg træder noget i baggrunden. I afslutningen af det pågældende afsnit vender han imidlertid tilbage fra det moralske plan til spørgsmålet om mulighederne for det repræsentative demokrati, »... fick allmänheten en riklig och relevant bild ... så att allmänheten gick till valurnorna på rätt förutsättningar beträffande socialdemokraterna?«

Der foretages imidlertid endnu en afgrænsning. Af de mange spørgsmål, som politikere må tage stilling til, og som partiledelsen derfor har ytret sig om, vælger forfatteren fem, der med forskellige motiveringer (betydning for landet, fylde i debatten, affinitet til demokratiproblemet og 'ikke for indviklet') er blevet foretrukket til nærmere gennemgang.

Undersøgelsen kommer da til at dreje sig om overensstemmelse eller ikke-overensstemmelse mellem det svenske socialdemokratiske ledelses offentlige og interne adfærd i perioden 1955–60 på følgende sagområder: 1) udenrigspolitik, 2) forsvarspolitik, 3) økonomisk politik (den offentlige sektors andel og konjunktur- og fordelingspolitik), 4) pensionsspørgsmålet, hvor Björn Molins afhandling fra 1965 ligger til grund, og 5) forfatnings-

politikken, specielt fortolkningen af de parlamentariske regler, valgsystemet og spørgsmålet om folkeafstemning.

Beskrivelsen af partiledelsens offentlige virksomhed er delt op i disse 5 sagområder. En del af materialet indbyder til en sådan opdeling, i andre tilfælde erkendes det, at det kan stille sig i vejen for bestemte fortolkningsmuligheder, når et udsagn ses løst fra sin sammenhæng. Det kan, som Björn von Sydow skriver, gøre fremstillingen »något orealistisk«.

Anderledes med beskrivelsen af partiledelsens interne, ikke-offentlige overvejelser. Her har forfatteren fundet, at overvejelserne i så høj grad omfattede totalsituationer fremfor enkelte sags spørgsmål, at han har ladet fremstillingen påvirke af sagområdernes forskellige indbyrdes betydning i forskellige faser af udviklingen. På det ikke-offentlige plan, hvor »sedvanlig källkritik« var nødvendig, er det altså mest realistisk at give en mere traditionel historisk beretning, der afsnit for afsnit, kronologisk redegør for, hvad partiets ledelse internt mente, og hvilken vægt den tillagde de spørgsmål, der var til behandling. Björn von Sydow angiver som en væsentlig grund hertil, at en sagområde-opdeling ville hindre os i »att finna väsentliga förklaringar till överensstämmelser och oöverensstämmelser«.

Derudover har Björn von Sydow delt fremstillingen kronologisk i fire afsnit, der hver ender med valg eller folkeafstemning. Først får vi partiledelsens offentlige tilkendegivelser vedr. et sagområde i en periode, så næste sagområde i samme periode o.s.v. Derefter kommer de ikke-offentlige overvejelser og beslutninger i samme periode. Det betyder, at der begyndes forfra 6 gange i hver af de fire perioder, hvortil der yderligere efter hver periode kommer en opsummering af overensstemmelser resp. uoverensstemmelser i partiledelsens offentlige og ikke-offentlige virksomhed. Hvis formålet var at levere en fremstilling af den socialdemokratiske ledelses politik, måtte denne disponering af stoffet siges at være lidet læservenlig. Formålet er imidlertid at konstatere, hvor og hvorfor partiledelsen fejlinformerede offentligheden. Hvis det på forhånd var givet, at uoverensstemmelserne var bestemt af sagområdet, ville dispositionen være rimelig; men forfatteren konstaterer i sammenfatningerne adskillige gange, at det ikke synes at være tilfældet. Ulysten hos partiledelsen til at informere offentligheden om de »egentlige« overvejelser var lige så hyppigt styret af andre hensyn, navnlig fordi partiledelsen – sådan som det tydeligt fremgår af afsnittene om den interne virksomhed – opfattede sine problemer i totalsituationer. Partiledelsens stillingtagen i et sagområde havde hele tiden virkninger på stillingtagen i andre, herunder også de sagområder, der ikke behandles.

Partiledelsen opfattede situationerne som helheder. Det er unægtelig et spørgsmål, om ikke vælgerne gjorde det samme, hvad enten de nu alene holdt sig til offentlige ytringer afgivet på partiets vegne, eller de også – eventuelt med pressens hjælp – var i stand til at konstatere, hvornår partiledelsen forsøgte at forholde dem informationer. Et sådant spørgsmål går udenfor undersøgelsens præmisser, men sandelig ikke udenfor dens oprindelige intention.

Det kunne endelig være et spørgsmål – måske af mere demokrati-teoretisk interesse, om det er relevant i forhold til undersøgelsens formål, at notere som uoverensstemmelse, når partiledelsen skjuler sine motiver til en eller anden stillingtagen. Kan vælgerne ikke i og for sig være ret ligeglade med, hvilke motiver, der ligger bag en handling, hvis blot handlingen er tilfredsstillende. Problemet er ikke enkelt, fordi en vildledning af offentligheden m.h.t. motiver kan have virkninger tilbage på offentlighedens mulighed for at vurdere handlingen. Men endelig er det et spørgsmål, hvor berettiget det er at tillægge en partiledelse som sådan kollektive motiver. Det enkelte medlem kan have motiver, f. eks. intern magtkamp i partiet; noget sådant behandles ikke. Forudsætningen for et kollektivt motiv er, at partiets mål i enhver henseende overskygger individuelle motiver. Kun få vælgere

tvivler vel på de individuelle motivers eksistens, ligeså vel som få vælgere tvivler på, at partiets ledelse lader valgchancer influere på partiets virksomhed.

Det kan vanskeligt undgås, at læseren sidder med en tvivl om sammenbindingen mellem undersøgelsens oprindelige ambition og dens praktiske gennemførelse.

I to afsluttende kapitler systematiseres de fundne overensstemmelser og uoverensstemmelser. Der anstilles nogle betragtninger over mulige forklaringer. Hovedindtrykket, som Björn von Sydow adskillige gange fremhæver, er, at partiledelsen i langt de fleste forhold informerede offentligheden korrekt. I arbejdet med at finde en systematisk forklaring inddrages Gunnar Sjöbloms analyseskema for partiets adfærd. I den meget generelle udformning, specielt i den forkortede gengivelse i bogen er forklaringskraften ikke overbevisende stor. Intet steds når den ud over niveauet for en af de indledende hypoteser, f. eks. at et parti er forsigtig med at melde om skatteforhøjelser lige før et valg, o. lign.

For at der skal være noget at forklare, må man jo først have noget at undre sig over. Men den ret detaljerede redegørelse for partiledelsens overvejelser er gjort så udmærket, at forklaringerne virker som pleonasmer.

Uanset det besværlige apparat er bogen altså værd at læse. Den, der i læsningen magter det dobbelte trojkaridt, som disponeringen tvinger til, får en indgående skildring af væsentlige sider af den svenske regerings politik i det behandlede femår.

Henrik S. Nissen

Theodore H. White: In Search of History. A Personal Adventure. New York, Warner Books (paper), 1978. 561 s. \$ 5.95.

Dette er en fremragende bog. Enhver der interesserer sig for amerikansk politik vil naturligvis kende Theodore Whites bøger om de amerikanske præsidentvalg, begyndende med Kennedy-Nixon-kampagnen i 1960. White er en meget vel skrivende og indsigtfuld journalist, og når han som her, påtager sig at skrive sine erindringer, er der god grund til at vente sig noget særligt. Man skuffes heller ikke, for ikke bare er White en god reporter, han har samtidig i sit lange liv tilsyneladende haft en særlig evne til at være det rigtige sted på det rigtige tidspunkt. Han var i Kina før og under 2. verdenskrig og rapporterede Chiang-kai-sheks umulighed, hvad der siden gav ham McCarthy's bevågenhed. Han mødte og blev ven med Chou-en-lai i Chunking og han besøgte Mao i Yenan og ønskede en amerikansk alliance med de kinesiske kommunister, hvorfor han også blev en ven af general Stillwell. Han kendte Douglas McArthur og var til stede den dag i Tokyo-bugten, da japanerne formelt nedlagde våbnene og den 2. verdenskrig var slut. Han var i Europa i efterkrigstiden, da først Kold Krig, Marshall-plan og Fællesmarked ændrede Europas ansigt, og stadig kendte han de store: Konrad Adenauer og Jean Monnet f. eks. Og så tog han hjem og mødte Kennedy, »the gatekeeper«, som han kalder ham: manden der stod på tærsklen til en ny tid.

Alle bogens afsnit er fascinerende, men man må nok have for øje, at det er en bestemt slags historie White skriver: det er de store personer, der fængsler ham, og som han først i retrospect formår at se klart og i relief. Han er længe om at forstå de underliggende kræfter; mens tingene sker, er det aktørerne der optager ham, det indrømmer han selv. Men vi føres i denne bog gennem afgørende begivenheder i de sidste 50 års historie, med White bliver vi øjenvidner.

Hvilke kapitler skal have prisen? Jeg tror det første og det sidste. Det første om den lille fattige dreng i den jødiske ghetto i Boston, han, der som ti-årig læser hebraisk og senere kommer på Harvard, som han forlader med en grad i kinesisk, og et rejselegat, der bliver hans skæbne. Det sidste om hans møde med Kennedy, hans tøvende skepsis, der